

منهوم اعتبار (پایایی) و روایی در تحقیق کیفی^۱

مترجم: محمد رضا خسروی^۲

اشاره

استفاده از اعتبار (پایایی) و روایی در تحقیقات کیفی رایج بوده و هم‌اکنون در اکثر نظام‌های تحقیقات کیفی مورد تجدید نظر قرار گرفته است. از آنجا که پایایی و روایی ریشه در منسب اثبات‌گرایی دارند، بااستفاده از روشی به کارگرفته‌شده در یک رویکرد تجربی (طبیعت‌گرایانه) نیز مورد تجدید نظر قرار گرفته‌اند. به همین دلیل، پایایی و روایی که در تحقیقات کیفی مورد استفاده قرار گرفته‌اند زمینه را برای بررسی آنچه که این دو اصطلاح در معیار تحقیقات کیفی معنا دارند مهیا ساخته‌اند.

رویکرد مثلث‌سازی (ترکیب روش‌ها) همچنان که در تحقیقات کیفی برای سنجش اعتبار و روایی مورد بهره‌برداری قرار گرفته می‌تواند برخی شیوه‌های سنجش را به حد اکثر رساند. پایایی و روایی یک مطالعه کیفی را مشخص سازد. بنابراین، روایی و پایایی و مثلث‌سازی اگر مفاهیم مربوط به تحقیق باشند، به ویژه از نقطه نظر کیفی باید به منظور استکشاف روش‌های چندگانه (ترکیبی) نسبت به طبیعت مورد تجدید نظر قرار گیرند.

کلیدواژه‌ها: پایایی، روایی، مثلث‌سازی، ترکیب روش‌ها، مطالعه کیفی و کیفی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

^۱ - nahid golafshani, understanding reliability and validity in qualitative research, university of Toronto, the qualitative report. Volume 8.number 4 December 2003, 597-607

^۲ - استادیار و عضو هیات علمی دانشگاه عالی دفاع ملی

این مقاله کاربرد و استفاده از روایی و اعتبار (پایایی) در الگوی روش کیفی را مورد بررسی قرار می‌دهد. در ابتدا معانی تحقیق کمی و کیفی بیان می‌گردد سپس روایی و پایایی همان گونه که در تحقیق‌های کمی به کار می‌روند، به عنوان راهی برای آماده ساختن نقطه اتکایی برای سنجش آنچه که این دو واژه به دنبال آنند و نحوه ای که می‌توان آنها را در روش تحقیق کیفی آزمود، مورد بررسی قرار می‌گیرند.

این مقاله می‌کوشد از طریق ترسیم کار برد مثلث سازی (ترکیب روش‌ها) در روش‌های کمی و کیفی نشان دهد چگونه تغییرات، دانش ما را درباره روایی، پایایی و مثلث سازی در مطالعات کیفی ارتقاء داده است.

تحقیق کمی چیست؟

پژوهشگرانی که (الگوی) اثبات‌گرایی منطقی یا تحقیق کمی را مورد استفاده قرار می‌دهند از روش‌های تجربی و مقیاس‌های کمی برای سنجش احکام فرضی بهره می‌گیرند. (هوپفل، ۱۹۹۷)، آنان همچنین بر اندازه‌گیری و تجزیه و تحلیل روابط علی بین متغیرها تأکید می‌کنند. (دنزین و لینکلن، ۱۹۹۸). برای روشن ساختن معنای تحقیق کمی و کاربرد آن در تبیین مسائل اجتماعی، به نوشته‌های بوگدان و بیکلن (۱۹۹۸) استناد می‌جوئیم:

«نمودارها و نگاره‌ها، نتایج تحقیق را نشان می‌دهند و مفسران، واژگانی همچون، متغیرها، جمعیت و استنتاج را به عنوان بخشی از ادبیات روزانه شان به کار می‌برند. گرچه ما غالباً به طور دقیق معانی این واژگان را نمی‌دانیم اما درک می‌کنیم که این‌ها بخشی از فرایند انجام تحقیق به شمار می‌روند، لذا همان گونه که انتظار می‌رود آنها علناً شناخته شوند، مترادف تحقیق کمی به شمار می‌روند» (بوگدان و بیکلن، ۱۹۹۸: ۴) تحقیقات کمی به پژوهشگران اجازه می‌دهد خود را با مسأله یا مفهومی که در پی مطالعه ی آنند، دمخور سازند و بسا فرضیاتی را برای آزمودن طرح کنند، در این الگو:

- ۱- تأکید بر حقایق و علل رفتار است (بوگدان و بیکلن، ۱۹۹۸)
- ۲- اطلاعات در شکل ارقامی که می‌توانند کمی و خلاصه شوند، هستند
- ۳- روش ریاضی برای تجزیه و تحلیل داده‌های عددی قاعده کلی به شمار می‌رود.
- ۴- نتیجه نهایی در قالب نمودارهای آماری، نمایش داده می‌شود. (چارلز، ۱۹۵۵).

تحقیقات کمی که عموماً به وسیله الگوی اثبات گرایی (پوزیتویستی) یا علمی مورد حمایت قرار می گیرند، ما را هدایت می کنند تا جهان را به عنوان محصول قابل مشاهده و حقایق اندازه پذیر، مورد توجه قرار دهیم (گلسن و پشکین، ۱۹۹۲: ۶)، هرچند فرض آنها که: « حقایق اجتماعی واجد یک واقعیت عینی بوده و متغیرها می توانند شناسایی و روابط، اندازه پذیر شوند (ص ۷)»، مسأله ساز است.

مفهوم اندازه گیری به معنای یاد گیری می گوید: فعالیت و تحقیق در موضوعات تعلیم و تربیتی، اندازه گیری جهان فیزیکی به وسیله مشاهده گر است. (کروکر و آگینا، ۱۹۸۶). استیون (۱۹۴۶) مفهوم اندازه گیری به عنوان پردازش عددی موضوعات یا حوادث طبق قاعده و ضوابط را روشن ساخت.

طبق این تعاریف، ممکن است اندازه گیری به عنوان یک موضوع عینی، کمی و نسبتاً آماری ضروری لحاظ شود. به بیان ساده اندازه گیری می تواند درباره اعداد، یعنی، داده های خشک عینی باشد.

یک پژوهشگر کمی تلاش می کند پدیده (یا موضوع) را در مقولات اندازه پذیر یا عامی خرد کند که امکان کاربرد آن برای همه موضوعات یا حالت های مشابه و بزرگتر وجود داشته باشد. (وینتر، ۲۰۰۰). روش های پژوهشگر در بردارنده استفاده از مقیاس های استاندارد شده است، آنچنان که دیدگاه ها و تجربیات افراد می تواند درون تعداد محدود از مقولات واکنشی از پیش تعیین شده که اعداد به آنها اختصاص داده شده، تثبیت شود (پاتن، ۲۰۰۱: ۱۴).

به عنوان مثال یک محقق ممکن است فهرستی از رفتار را آماده سازد که به وسیله یک ناظر با استفاده از یک فهرست از پیش تعیین شده یا جدول اعداد به عنوان ابزار تحقیق اش، مورد بهره برداری قرار گیرد. بنابراین یک محقق کمی نیاز به ساختن ابزاری دارد که در یک طریق مرسوم و مطابق با رویه ای از پیش تعیین شده، تهیه گشته باشد، اما سوال این است که اگر ابزار اندازه گیری، اندازه می گیرد، چه چیز را برای اندازه گیری پیشنهاد می کند؟ در وسیع ترین معنا تعبیه یک سنج (کروکر و آگینا، ۱۹۸۶) یا پایایی یک ابزار در کانون (تحقیق) قرار دارد. اهمیت این سنج برای اطمینان از تکرار پذیری نتیجه تحقیق است.

پایایی و روایی در تحقیق کیفی

«روایی و پایایی» ابزارهای یک معرفت‌شناسی اثباتی بنیادین به شمار می‌روند» (والتینگ، مجله زمستان، شماره، ۲۰۰: ۷).

پایایی^۱

چاپ (۲۰۰۰) پایایی را این گونه تعریف کرده است:

«گستره‌ای که در آن نتایج تحقیق طی زمان معین ثابت مانده و یک نمونه واقعی و دقیق از همه جمعیت تحت مطالعه برای پایایی، مورد مراجعه قرار می‌گیرد و اگر یافته‌های تحقیق بتواند از طریق یک روش تحقیق همسان، تکرار شود پس در این صورت روایی ابزار تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد» (ص ۱). این بیان همان ایده تکرار پذیری یا تکرار کردن نتایج یا مشاهدات است.

کرک ومیلر (۱۹۸۶) سه گونه پایایی را برای تحقیقات کمی مطرح ساخته اند که مربوط اند به: ۱- درجه‌ای که در آن یک اندازه، پیوسته یکنواخت باقی می‌ماند ۲- ثبات یک اندازه طی زمان ۳- تشابه اندازه‌ها طی یک دوره زمانی معین (ص ۴۱-۴۲). چارلز (۱۹۹۶) از نگرش‌هایی حمایت می‌کند که معتقد است ثبات که بر اساس آن سوالات پرسشنامه پاسخ داده شده یا نمرات افراد به طور نسبی ثابت باقی می‌ماند، می‌تواند از طریق روش آزمون مجدد در دو زمان مختلف حاصل آید.

این ویژگی ابزار عملاً به منظور پایایی و ثبات مورد استفاده قرار می‌گیرد. اگر ما با یک مقیاس ثابت سروکار داشته باشیم پس باید نتایج یکسان باشد. میزان بالای ثبات نشانگر میزان بالای پایایی است که نشان می‌دهد نتایج تکرار پذیرند. چاپ (۲۰۰۰) یک مسأله را با روش آزمون-تکرار آزمون، مطرح ساخت که می‌تواند ابزار یک مقیاس معین را ناپایدار سازد. او شرح داد که روش آزمون-تکرار آزمون ممکن است پاسخ‌گویی به موضوع اصلی را حساس ساخته و در نتیجه پاسخ داده شده را تحت تأثیر قرار دهد. نمی‌توانیم مطمئن باشیم که هیچ تغییری در تأثیرات خارجی، همچون یک تغییر رفتار رخ داده، وجود ندارد. این وضعیت می‌تواند منجر به تفاوتی در پاسخ‌های داده شده، شود.

^۱ -Reliability

کروکر و آلگینا (۱۹۸۶) نوشته اند وقتی که یک پاسخ دهنده، یک دسته از مواد آزمون را پاسخ می گوید، نمره حاصله تنها یک نمونه محدود از رفتار را نمایش می دهد در نتیجه ممکن است نمرات به علت ویژگی های پاسخگو تغییر کنند که احتمال دارد همین مسأله منجر به خطاهای اندازه گیری شود. این انواع خطاها دقت و استحکام ابزار و نمرات آزمون را کاهش می دهد. از این رو این از وظایف پژوهشگر است که ثبات و دقت بالای آزمون ها و نمرات را تضمین کند. بنابراین کروکر و آلگینا (۱۹۸۶) می گویند توسعه دهندگان بحث سنجش، مسئول اثبات روایی نمرات آزمون هایشان هستند. (ص ۱۰۶)

روایی^۱

معیار سنتی مبحث روایی تحقیق ریشه در سنت اثبات گرایی (پوزیتیویسم) دارد و مکتب اثبات گرایی در یک گستره به وسیله تئوری نظام مند پایایی تبیین شده است. طبق این مکتب، روایی در مرکز قرار دارد و نتیجه و حد اعلاهی مفاهیم تجربی دیگری همچون قوانین عمومی، گواهی، عینیت، حقیقت، واقعیت، استنتاج، برهان، اطلاعات و داده های ریاضی برای توصیف یک مقدار کمی به شمار می رود. (دینتر، ۲۰۰۰)

جاپ (۲۰۰۰) روایی را در تحقیق کمی چنین تعریف کرده است:

«روایی تعیین می کند آیا تحقیق واقعاً آنچه را که می خواهد اندازه بگیرد، اندازه می گیرد؟ صحت نتایج تحقیق چگونه است؟ به عبارت دیگر آیا ابزار تحقیق به شما اجازه رسیدن به اهداف موضوع تحقیق را می دهد؟»

محققان عموماً از طریق طرح تعدادی سوال، پایایی تحقیق را می سنجند و اغلب به پاسخ های ارائه شده در تحقیق دیگران توجه می کنند. (ص ۱).

وینر و براون (۱۹۹۸) روایی در تحقیق کمی را به عنوان ((سازه پایایی) توصیف کرده اند. سازه در اینجا به معنای مفهوم سازی اساسی، ایده، سوال یا فرضیه ای که معین می-سازد چه داده هایی و چگونه باید گردآوری شوند علاوه بر این آنان بیان می دارند که محققان کمی جداً بر کنش متقابل میان مفاهیم و داده ها به منظور اعتبار بخشی به تحقیقاتشان اغلب از طریق به کارگیری یک آزمون (تست) یا دیگر روش ها، تأثیر می گذارند.

^۱ -Validity.

از تعاریف روایی و پایایی در تحقیقات کمی دو معیار آشکار می شود: اول آن که با توجه به بحث پایایی آیا نتیجه تحقیق تکرار پذیر است؟ دوم این که با ملاحظه بحث روایی آیا ابزارهای سنجش دقیق بوده و عملاً قادرند آنچه را که می خواهند اندازه بگیرند، بسنجند؟

در هر حال پژوهشگران کیفی قویاً و به گونه ای متفاوت مفاهیم پایایی و روایی را که در گزاره های کمی به صورت ناقص تعریف شده، مورد توجه قرار داده اند، به عبارت دیگر این اصطلاحات همان گونه که در تحقیقات کمی مورد تبیین واقع شده اند ممکن است در الگوی تحقیق کیفی مورد استفاده قرار نگیرند.

مسأله تکرار پذیری نتایج به آنها مربوط نمی شود. (گلیسن و پشکین، ۱۹۹۲)، اما دقت (وینتر، ۲۰۰۰)، اعتبار و انتقال پذیری (هوب، ۱۹۹۷) دریچه های ارزیابی یافته های یک تحقیق کیفی را در اختیار می گذارد. در این زمینه رهیافت های دو روش تحقیق اساساً از الگوهای متفاوتی پیروی می کنند. (کوهن، ۱۹۷۰).

تحقیق کیفی چیست؟

تحقیق کیفی به دنبال فهم پدیده ها در بطن و زمینه خاص با استفاده از رهیافت و رویکردی طبیعت گرایانه است. در اینجا همچون محیط جهان واقعی، پژوهشگر تلاش نمی کند پدیده ی کشش و علاقه را تحت کنترل خود در آورد (پاتن، ۲۰۰۱: ۳۹) تحقیق کیفی بسیار خاص است یعنی گونه ای از تحقیق است که یافته های آن از طریق شیوه های آماری یا دیگر ابزارهای کمی به دست نیامده است. در عوض یافته هایی را از بطن جهان واقعی، جایی که «پدیده، علاقه» به طور طبیعی ظاهر می شود، فراهم می سازد (پاتن، ۲۰۰۱: ۳۹).

محققان کیفی برعکس محققان کمی که به دنبال تصمیمات علی، پیش گویی و تعمیم یافته ها هستند، در پی شفاف سازی، فهم و استنباط حالت های مشابه اند^۱ (هاویفل، ۱۹۹۷). تجزیه و تحلیل های کیفی نشأت گرفته از دانشی متفاوت از روش های کمی است زیرا یک طرف درباره ماهیت فلسفی بنیادین هر الگو از طریق بهره گیری از

^۱ - در برخی از حوزه های مطالعات راهبردی بنیادین از جمله فلسفه امنیت، فلسفه دفاع و جنگ، فلسفه مدیریت، روش های ژرفاکاوانه کیفی همچون پدیدار شناسی، تأویل گرایی، تحلیل گفتمان، تحلیل متن بسیار اساسی هستند (مترجم).

مصاحبه‌های مشروح بحث می‌کند و طرف دیگر بر سازگاری آشکار روش‌های این دو تأکید می‌کند، یعنی بهره‌گیری از مواهب اعداد و عبارات (گلیسن و پشکین، ۱۹۹۲: ۸). این بدین معنی است که روش‌هایی مانند مصاحبه و مشاهده در الگوهای طبیعی (تفسیری)، غالب بوده و برای الگوهای اثبات‌گرایی (پوزیتیویستی) در جایی که استفاده از روش پیمایش به گونه‌ای معکوس عمل می‌کند، کمک‌دهنده و مؤثر است. گرچه چنین ادعا شده (ونیترا، ۲۰۰) که پژوهشگران کمی می‌کوشند تا حد امکان خود را از فرایند تحقیق به دور بدارند، پژوهشگران کیفی ناگزیرند که درگیری و نقش خود را در فرایند تحقیق، بپذیرند.

پاتن (۲۰۰۱) مفهوم درگیری و غوطه‌وری محقق در تحقیق را مورد تأیید قرار داد با این بحث که جهان واقعی در معرض تغییر است بنابراین یک محقق کیفی باید در روند و فرایند تغییرات حضور داشته باشد تا حادثه را پیش و پس از وقوع، ثبت کند.^۱

به هر حال هر دو گروه محققان کیفی و کمی نیازمند اثبات این نکته هستند که تحقیقاتشان معتبر است در حالی که اعتبار بخشی در تحقیقات کمی به ساخت ابزار نیاز دارد، در تحقیقات کیفی «خود محقق» ابزار است. (پاتن، ۲۰۰۱: ۱۴).

بنابراین به نظر می‌رسد وقتی محققان کمی از روایی و پایایی تحقیق صحبت می‌کنند، اغلب به تحقیقی اشاره دارند که از اعتبار برخوردار است در حالی که اعتبار تحقیق کیفی به میزان توانایی و تلاش محقق بستگی دارد. با آن که روایی و پایایی در مطالعات کمی به طور مجزا مورد توجه قرار می‌گیرند اما در تحقیق کیفی این چنین نیست. و به جای آن‌ها اصطلاحاتی که در برگرفته هر دو مفهوم هستند از جمله: اعتبار پذیری، انتقال پذیری و اعتماد پذیری به کار می‌روند.

پایایی و روایی در تحقیق کیفی

برای فهم روایی و پایایی ابتدا لازم است تعاریف مختلف آنها را که به وسیله محققان کیفی از دیدگاه‌های متفاوت مطرح شده‌اند، ارائه گردد.

^۱ - به عنوان نمونه برای فهم عمیق کنش‌های اجتماعی گروه‌ها و دسته‌های امنیت‌ستیز نمی‌توان از شیوه‌های کمی استفاده کرد، بلکه باید از طریق روش‌های تحقیق کیفی پژوهش فعال (Action research) یا مشاهده مشارکت جویانه بهره‌برد (مترجم).

پایایی

گرچه واژه پایایی مفهومی است که برای سنجش یا ارزیابی تحقیق کمی به کار می رود، اما غالباً در همه اقسام تحقیق مورد استفاده قرار می گیرد، اگر ایده سنجش را به عنوان طریق بازخوانی اطلاعات بدانیم پس مهمترین سنجه (آزمون) هر مطالعه کیفی، کیفیت آن است. یک تحقیق کیفی خوب می تواند به ما کمک کند تا یک موقعیت را که از جهات دیگری پیچیده یا مغشوش است بفهمیم^۱ (ایسنر، ۱۹۹۱: ۵۸).

وقتی که پایایی مفهومی می شود برای ارزیابی کیفیت در تحقیق کمی با یک منظور تبیینی، با مفهوم یک تحقیق کیفی خوب (معتبر) ارتباط پیدا می کند، در حالی که مفهوم کیفیت در مطالعه کیفی قصد ایجاد فهم و ادراک را دارد (استنباکا، ۲۰۰۱: ۵۵۱) تفاوت در اهداف ارزیابی کیفیت مطالعات در تحقیقات کمی و کیفی یکی از دلایلی است که مفهوم روایی در تحقیق کیفی را نامربوط می سازد. به عقیده استنباکا (۲۰۰۱) مفهوم پایایی در تحقیق کیفی حتی گمراه کننده نیز هست.

اگر یک مطالعه کیفی از طریق معیار پایایی مورد توجه قرار گیرد نتیجه بیشتر آن می شود که مطالعه مورد نظر تاحدی معتبر و مطلوب نیست (ص ۵۵۲). از سوی دیگر، پاتن (۲۰۰۱) بیان می کند که پایایی و روایی دو عامل هستند که هر محقق کیفی باید در زمانی که مشغول طرح ریزی یک تحقیق، تجزیه و تحلیل داده ها و داوری کیفیت تحقیق است به آنها توجه کند.

این امر متناظر این پرسش است که «چگونه یک مصاحبه کننده می تواند مخاطبانش را متقاعد سازد که یافته‌های تحقیق ناشی از یک پرس و جو، ارزش توجه را دارند؟» (لینکلن و گوبا، ۱۹۸۵: ۲۹۰).

در پاسخ به این پرسش، هیلی و پری (۲۰۰۰) بیان می دارند که کیفیت یک تحقیق در هر الگو باید به وسیله عبارات خود الگو مورد داوری قرار گیرد. به عنوان مثال وقتی واژگان روایی و پایایی معیارهای اساسی برای کیفیت در الگوهای کمی هستند در الگوهای کیفی واژگان اعتبار پذیری، بی طرفی یا قطعیت پذیری، سازگاری یا وابستگی

۱- به عنوان نمونه می توان از الگوی تحقیق کیفی در مطالعات راهبردی پیچیده و بنیادین برای ارائه نظریه‌های جدید، تبیین نظریه‌ها و گفتمان‌ها از شیوه‌هایی همچون: تحلیل محتوا، تحلیل گفتمان، تحلیل متن و گفتگو، بهره گیری کرد (مترجم).

داشتن اجرا پذیری یا انتقال پذیری، معیارهای اساسی کیفیت به شمار می روند (لینکلن و گوبا، ۱۹۸۵: ۲۹۰).

لینکلن و گوبا (۱۹۸۵) برای معرفی دقیق واژه پایایی در تحقیق کیفی «وابستگی داشتن» را که دقیقاً با مفهوم پایایی در تحقیق کمی مطابقت دارد، به کار برده اند علاوه بر این آنان بر مصاحبه حضوری به عنوان یک ابزار سنجش که می تواند اعتماد پذیری تحقیق کیفی را افزایش دهد، تأکید ورزیده اند. این عامل می تواند برای سنجش نتیجه و فرایند تحقیق برای سازگاری و تطابق، مورد استفاده قرار گیرد. (هوپفل، ۱۹۹۷).

در هیمن راستا کلانوت (۱۹۹۲) وسیل (۱۹۹۹) مفهوم وابستگی داشتن را با مفهوم تطابق و پایایی در تحقیق کیفی تأیید کردند. سازگاری و تطابق داده ها، زمانی حاصل خواهد شد که مراحل تحقیق از طریق سنجش فقراتی همچون داده های خام، تقلیل داده ها و فرایند ثبت اطلاعات، مورد بررسی و تأیید قرار گیرد (کمپل، ۱۹۹۶).

برای تضمین پایایی در تحقیق کیفی سنجش اعتماد پذیری بسیار حیاتی است.

سیل (۱۹۹۹) زمانی که بحث مطالعات کیفی خوب را از طریق روایی و پایایی اثبات می کرد، بیان داشت اعتماد پذیری موجود در بطن مباحث یک گزارش تحقیقی، به طور معمول به عنوان پایایی و روایی مورد بحث قرار می گیرد (ص ۲۶۶). درباره داوری (سنجش) کار کیفی، اشتراوس و کوربین (۱۹۹۰) پیشنهاد داده اند که معیارهای معمول یک دانش خوب به تغییر نیاز دارند تا صحت تحقیق کیفی را تثبیت کنند (ص ۲۵۰) بلعکس استنباط (۲۰۰۱) بحث می کند از آنجا که بحث پایایی بر اندازه گیری متمرکز است پس هیچ ارتباطی به تحقیق کیفی ندارد. وی اضافه می کند بحث پایایی یک موضوع نامرتب در داوری کیفیت تحقیق کیفی است بنابراین اگر در تحقیق کیفی مورد استفاده قرار گیرد پس نتیجه این خواهد شد که مطالعه مذکور چندان مطلوب نیست (ص ۵۵۲).

برای بسط طیف مفهوم سازی پایایی و آشکار ساختن هم ارزی روایی و پایایی در تحقیق کیفی لینکلن و گوبا (۱۹۸۵) بیان داشته اند: «ز آنجا که هیچ روایی ای بدون پایایی وجود ندارد، اثبات روایی برای تأیید پایایی کافی خواهد بود». (ص ۳۱۶). پاتن

(۲۰۰۱) با توجه به توانایی و مهارت پژوهشگران در هر تحقیق کیفی بیان می‌دارد که پایایی پیامد روایی در یک تحقیق است.

روایی

مفهوم روایی از طریق مجموعه گسترده‌ای از واژگان در مطالعات کیفی، تشریح شده است. این مفهوم، منفرد، ثابت یا عام نیست بلکه بیشتر مفهومی وابسته است که به گونه‌ای اجتناب‌ناپذیر بر فرایندها و مفاهیم پروژه‌ها و روش‌شناسی‌های تحقیق خاص استوار است (وینتر، ۲۰۰۰: ۱) هر چند برخی محققان کیفی بحث کرده‌اند که واژه روایی در تحقیق کیفی فاقد کاربرد است اما در عین حال آنان به برخی از اقسام کنترل و سنجش-های کیفی برای تحقیقاتشان، اذعان کرده‌اند، به عنوان مثال کریزویل و میلر (۲۰۰۰) اعلام داشته‌اند که روایی از طریق ادراک و استنباط محقق از روایی در تحقیق و گزینش الگوی فرضی، مورد استفاده قرار می‌گیرد در نتیجه بسیاری از پژوهشگران مفهوم خود از روایی را توسعه بخشیده و اغلب واژگانی همچون «کیفیت»، «دقت» و «اعتماد» را که به نظر ایشان برای این مفهوم مناسب بوده است، ابداع کرده یا تطبیق داده‌اند (دیویس و دود، ۲۰۰۰؛ لینکلن و گوبا، ۱۹۸۵؛ میشلر، ۲۰۰۰؛ سیل، ۱۹۹۹، استنباکا، ۲۰۰۱).

بحث کیفیت در تحقیق کیفی از مسائل مربوط به پایایی و روایی در روش کمی نشأت می‌گیرد که واجد واژگان جدیدی برای عبارت پایایی و روایی به منظور نشان دادن مفاهیم کیفی است (سیل، ۱۹۹۹: ۴۶۵).

استنباکا (۲۰۰۰) موضوع روایی در تحقیق کیفی را آن گونه که برای موضوع پایایی در تحقیق کیفی، مورد بی توجهی قرار داده، نادیده نگرفته است. به واقع وی بحث کرده که مفهوم روایی (اعتبار) باید برای محققان کیفی دوباره تعبیر شود. او در تشریح مفهوم روایی به عنوان یکی از مفاهیم کیفی در تحقیق کیفی بیان داشته است که این مفهوم باید شفاف شود تا یک مطالعه بتواند ادعا کند که نمونه‌ای از یک تحقیق مطلوب است (ص ۵۵۱).

دیویس و دود (۲۰۰۲) در پی یافتن معنای «دقت» در تحقیق، دریافتند که واژه «دقت» (یا استحکام)، در منابع، برای بحث درباره روایی و پایایی مطرح گشته است. آنان بحث کردند که استعمال مفهوم دقت در تحقیق کیفی باید متفاوت از همتای آن در تحقیق کمی باشد با این فرض که یک جهت‌گیری کمی در مفهوم دقت وجود دارد. ما

اکنون به سمت بسط و توسعه باز فهمی خود از «دقت»، از طریق مطالعه ذهنیت، بازتاب و تعامل اجتماعی مصاحبه‌گری هستیم (ص ۲۸۱).

لینکلن و گوبا (۱۹۸۵) بحث کرده‌اند که حفظ اعتماد بخش یک گزارش تحقیقی وابسته به موضوعاتی است که از نظر کمی به عنوان پایایی و روایی مورد بحث قرار می‌گیرند. ایده کشف حقیقت از طریق سنج‌های روایی و پایایی با ایده اعتماد جایگزین شده است (میشلر، ۲۰۰۰) که قابل دفاع بوده (جانسون، ۱۹۹۷: ۲۸۲) و یافته‌های تحقیق را اطمینان بخش می‌کند. (لینکلن و گوبا، ۱۹۸۵).

اگر موضوعات روایی، پایایی، اعتماد، کیفیت و دقت وجوه تمایز و افتراق تحقیق خوب (مطلوب) از نامطلوب باشند، پس سنجش و افزایش روایی، پایایی، اعتماد، کیفیت و دقت برای تحقیق در هر الگویی اهمیت خواهد داشت.

سنجش پایایی و روایی

مفاهیم روایی و پایایی ارائه شده همان‌گونه که برای اثر بخشی شان در تحقیق کیفی دوباره تعریف شده‌اند، این سوال را باقی می‌گذارند که چگونه باید روایی و در نتیجه پایایی یک مطالعه کیفی را سنجید یا به حداکثر رساند؟ اگر روایی یا اعتماد می‌تواند به حداکثر رسانده یا سنجش شود پس نتیجه معتبرتر و قابل دفاع‌تر، ممکن است منجر به تعمیم پذیری آن شود (جانسون، ۲۸۲: ۱۹۹۷) که یکی از مفاهیم پیشنهادی استنباکا (۲۰۰۱) به عنوان سازه‌ای برای انجام و استناد قوی کیفیت تحقیق است، بنابراین کیفیت یک تحقیق به تعمیم پذیری نتیجه آن بستگی دارد و برای سنجش و افزایش روایی یا اعتماد تحقیق، به کار می‌رود.

در نقطه مقابل، ماکسول (۱۹۹۲) مشاهده کرد، معیاری که از طریق آن تعمیم پذیری یک گزارش تحقیق پذیرفته می‌شود، معیاری است که به روشنی رهیافت‌های تحقیق کیفی و کمی را از هم متمایز می‌سازد. هر چند توانایی تعمیم یافته‌ها به گروه‌ها و موقعیت‌های وسیع، یکی از عمومی‌ترین سنج‌های پایایی در تحقیق کمی است، اما پاتن (۲۰۰۱) بیان می‌کند که تعمیم پذیری به عنوان یکی از معیارهای کیفیت مطالعات موردی، بستگی به مورد انتخابی و مطالعه شده دارد. در این معنا روایی در تحقیق کمی برای سنجش موردی که برای آن به کار رفته، بسیار ویژه است، جایی که

روش‌های مثلث سازی (ترکیب روش‌ها= کنش متقابل سه گانه)، در تحقیق کیفی مورد استفاده قرار می‌گیرند

مثلث سازی به نوعی یک استراتژی برای ارتقاء پایایی و روایی تحقیق یا ارزیابی یافته‌ها است.

ماتینسون (۱۹۸۸) این استراتژی را چنین شرح می‌دهد:

«مثلث سازی یک مبحث روش‌شناسانه مهم را در رهیافت‌های کیفی و طبیعت‌گرایانه، برلی ارزیابی، کنترل پیشداوری و تثبیت اعتبار موضوعات، مطرح می‌سازد، زیرا روش‌های علمی سنتی برای این روش بدیل رضایت بخشی نیستند (ص ۱۳). پاتن (۲۰۰۱) از کاربرد مثلث سازی (ترکیب روش‌ها) حمایت می‌کند، با این تعبیر که ((مثلث سازی از طریق ترکیب روش‌ها یک مطالعه را استحکام می‌بخشد)). این می‌تواند بدین معنی باشد که استفاده از انواع مختلف روش‌ها یا داده‌ها شامل به کارگیری توأم شیوه‌های کمی و کیفی است^۱ (ص ۲۴۷).

با این حال ایده ترکیب روش‌ها به وسیله باربر (۱۹۹۸) زیر سوال رفته است، وی بحث می‌کند که گرچه ترکیب الگوها می‌تواند امکان‌پذیر باشد اما ترکیب روش‌ها در قالب الگویی همچون تحقیق کیفی، مسأله‌ساز خواهد بود زیرا هر روش درون‌الگویی کیفی، مفروض خود را در چارچوب نظریه‌ای که ما برای اعمال آن بر تحقیق خود اختیار کرده‌ایم، دارد (ص ۳۵۳).

هر چند مثلث سازی در الگوهای کمی برای تصدیق و تعمیم یک تحقیق به کار می‌رود، باربر (۱۹۹۸) با این مفهوم در الگویی کیفی موافق نیست و بیان می‌کند مثلث سازی از منظر یک تحقیق کیفی در هر الگو، به تبیین نیاز دارد به عنوان مثال در کاربرد مثلث سازی منابع اطلاعاتی مختلف در تحقیق کمی، یک استثنا ممکن است به بی‌اعتباری فرضیه منجر شود جایی که استثناها در تحقیق کیفی برای توصیف تئوری‌ها، مطرح شده و ثمر بخش هستند از این منظر هیلی و پری (۲۰۰۰) درباره‌ی داوری پایایی و روایی طبق الگوی رئالیسم که بر مفاهیم چند گانه درباره‌ی یک واقعیت منفرد، متمرکز

۱- در مطالعات راهبردی گاه ترکیب روش‌های کمی و کیفی خصوصاً آن دسته از مطالعاتی که نیازمند تفسیر و شفاف سازی مفاهیم، نظریه‌ها و الگوهای علمی هستند، بسیار اثر بخش خواهد بود، در زمینه ارائه نظریه شوند، یک تئوری ظهور خواهد یافت (مترجم).

است، بحث کرده اند. آنان بر پیچیدگی مثلث سازی منابع اطلاعاتی مختلف و تفسیر آنها با آن مفاهیم چند گانه در الگوی رئالیسم، استدلال آورده اند.

الگوی دیگر در تحقیق کیفی، ساختار گرایی است که دانش را به عنوان سازه‌ای اجتماعی در نظر می‌گیرد که ممکن است طبق شرایط مختلف تغییر کند.

کروتی (۱۹۹۸) الگوی ساختار گرایی از منظر اجتماعی را به عنوان بینشی که همه دانش و در نتیجه همه واقعیات معنا داری را که به اعمال انسانی وابسته هستند، به عنوان ساختی خارج از کنش و میان ذات انسان و جهان او و توسعه یافته و انتقال یافته از بطن یک زمینه اجتماعی، تبیین کرده است^۱ (ص ۴۲).

در هر تحقیق کیفی، هدف غوطه خوردن در تحقیق است به گونه‌ای که جستجویی برای فهم دقیق تر باشد تا آزمون خصوصیات ظاهری (جانسون، ۱۹۹۵: ۴) و الگوی ساختار گرایی ممکن است راه رسیدن به این اهداف را هموار سازد. مفهوم ساختار گرایی که واقعاً متغیر است، خواه بیننده با آن موافق باشد یا نه (هیپس، ۱۹۹۳) نشان ترکیب یا احتمالاً ساخت های متنوع واقعیت است.

این الگو واقعیات چند گانه‌ای را که مردم در ذهنشان دارند، ارزش گذاری می‌کند. بنابراین برای کسب اعتبار و اعتماد و حقایق مرکب و متعدد، روش های چند گانه تحقیق یا گردآوری داده ها توصیه می‌شود. اگر این امر ما را به استفاده از مثلث سازی در الگوی ساختار گرایی دعوت می‌کند پس بهره گیری از مصاحبه کنندگان (پرسشگران) روش و داده های مثلث سازی برای ثبت ساختار واقعیت مناسب است (جانسون، ۱۹۹۷). یک بعد الگوی ساختار گرایی به مفهوم مثلث سازی داده ها از طریق فرصت دادن به شرکت کنندگان در تحقیق برای کمک به محقق در طرح پرسش های تحقیق و همین طور گردآوری داده ها متصل است.

۱- تحقیق کیفی بر یک سازمان (سازمان اجتماعی) یا بخشی از آن متمرکز می‌شود. تصور می‌شود که یک سازمان متشکل از گروه‌هایی از مردم است که به شیوه‌ای منظم و ساختاری تعامل می‌کنند. رفتار هر گروه تحت تأثیر تعامل آن با گروه‌های دیگر است بعلاوه افراد یک سازمان معمولاً مانند سایر اعضای گروه‌هایی که به آن تعلق دارند، رفتار می‌کنند، از این الگو می‌توان برای فهم، تحقیق و تبیین آسیب‌ها و موانع سازمان‌ها از منظر تعاملات انسانی، استفاده کرد. به عنوان مثال بررسی فرهنگی سازمانی مدیران سازمان عقیدتی سیاسی و نقاط ضعف و آسیب‌های آن (مترجم).

شیوه های چند گانه جذابی همچون، مصاحبه، مشاهده و ثبت کردن، به اعتبار و اعتماد و ساخت هایی متعدد از واقعیت منجر خواهد شد. برای تقویت تجزیه و تحلیل و فهم ساخت های دیگر، مثلث سازی گامی است که به وسیله پژوهشگران برای جذب تعدادی از پرسشگران یا پژوهشگران همکار برای تفسیر داده ها در زمان ها یا موقعیت های مختلف، برداشته می شود. به عبارت دیگر یک پژوهشگر کیفی می تواند از چندین محقق استفاده کرده و نظریه ها و تبیین های نشأت گرفته از مطالعات تکمیلی پژوهشگران یعنی همکاران پژوهشی را مورد توجه قرار دهد. (جانسون، ۱۹۹۷: ۲۸۴).

مثلث سازی ممکن است شامل روش های چند گانه گردآوری و تجزیه و تحلیل داده ها باشد، اما یک روش ثابت را برای همه پژوهشگران پیشنهاد نمی کند. روش های برگزیده در مثلث سازی برای سنجش پایایی و روایی یک تحقیق، بستگی به قاعده تحقیق دارد.

نتیجه:

از آنچه بحث شد نتیجه می گیریم که پیوستگی الگوی کمی با تحقیق کیفی از رهگذر مبحث پایایی و روایی، دانش ما را درباره مفهوم سنتی روایی و پایایی از دیدگاه پژوهشگران کیفی، تغییر داده است. روایی و پایایی به عنوان اعتماد، دقت (استحکام) و کیفیت، در الگوی کیفی، تفسیر شده است. همچنین از رهگذر این پیوستگی است که راه رسیدن به پایایی و روایی یک تحقیق از دیدگاه پژوهشگران کیفی که در پی حذف جانبداری و افزایش ودقت یک گویه درباره برخی پدیده های اجتماعی هستند، با استفاده از مثلث سازی، هموار می شود (دنزین، ۱۹۹۸). پس مثلث سازی به معنی یک روش روایی تعریف شده است که در آن محقق در پی تقارب منابع چند گانه و متفاوت اطلاعاتی برای شکل دادن فرضیه ها یا مقولات تحقیق است (کریزویل و میلر، ۲۰۰۰ ص ۱۲۶) بنابراین به نظر می رسد روایی و پایایی و مثلث سازی اگر مفاهیم مرتبط با تحقیق باشند به ویژه از نقطه نظر کیفی، برای نشان دادن راه های مختلف حقیقت سازی آن گونه که ما دیده ایم باید مورد تجدید نظر قرار گیرند.